

Vuosisatain arvoitus. — Mitä on totuus?

Esitelmä Arthur M. Lewis'iltä Garrick teatterissa Chicagossa, sunnuntaina, marraskuun 21 p. 1909.

(Jatkoa viime numeroon).

Herbert Spencer, kirjassaan "Principles of Psychology" määrittelee sen näin: "Totuus on sisällisten käsitteiden yhtäpitäväisyys ulkopuolisten asiain keskinäisten suhteitten kanssa."

George Henry Lewes sanoo: "Totuus on yhtäläisyyden huomaaminen".

Carpenterin ja Spencerin määritelmät ovat nähtävästi samat ja itsestään selvät. Ne muistuttavat meitä eräästä älykkäästä teorian määritelmästä, joka sanoo: "Tieteellinen teoria on mielikuvituksemme vertaamista siihen mitä todella havaitsemme."

Mitä Lewes'in "yhtäläisyyden huomaaminen" totuusmäärittämään tulee seuraava Haekelin kertomus teoksessaan "Viimeiset sanat kehitysoopista", auttaa meitä ymmärtämään mitä hän tarkoittaa.

Puhuessaan Johannes Muller'ista sanoo Haeckel:

"Minulla itsellenikin oli useita merkittäviä keskusteluja Mullerin kanssa, jonka pidin parhaimpana kaikista etevistä opettajistani kesällä vuonna 1854. Hänen luentonsa vertailevassa autonomiassa ja fysiologiassa — valaisevimmat ja mieltäkiinnittävimmät mitä koskaan olen kuullut — olivat saaneet minun harrastukseni hereille niin paljon että pyysin ja sainkin häneltä luvan lähemmin tutkia luuran-

koja ja muita preporaatteja hänen mainiossa museossaan vertailevaa anatomiaa varten (joka silloin oli Berlinin yliopistorakennusten oikealla sivustalla) ja tehdä niistä piirroksia. Muller (joka silloin oli viidennelläkymmenennellä neljännellä ikävuodellaan) tavallisesti vietti sunnuntai iltapäivät yksinään museossa. Tuntikausin käveli hän edes ja takaisin avarassa huoneessa, kädet selän takana ja vaipunee- na syviin mietteisiin luurankoisten eläinten salaperäisyydestä keski- näisestä sukulaisuudesta, "pyhästä arvoituksesta", jonka luurankorivit niin voimakkaasti herättivät mielessä. Silloin tällöin pysähtyi suuri opettajani pienen pöydän ääreen, jonka luona minä (kahdenkymme- nen vuoden vanha oppilas) istuin akkunakomerossa tehden tarkkoja piirustuksia nisäkkäiden, matelijain, sammakoiden ja kalojen pää- kalloista.

Silloin aina pyysin häntä selittämään minulle joitakin vaikeam- pia kohtia anatomiaassa ja kerran tein hänelle seuraavan kysymyksen: "Eivätköhän kaikki nämä luurankoiset, joiden sisusluurangot ovat niin samanlaisia, ulkonaisista erilaisuuksistaan huolimatta sittenkin pol- veudu samasta yhteisestä alkumuodosta? Suuri mestarini nyökäytti silloin päätänsä miettiväisesti ja sanoi, "Ah, jospa vain tietäisimme sen! Jos milloin ratkaiset sen arvoituksen niin olet tehnyt suurem- moisen työn." Kaksi kuukautta senjälkeen, syyskuussa 1854, seurasin Mulleriä Helgonlonnin saarelle ja opin hänen johdollaan tuntemaan meren kauniita ja ihmeellisiä asukkaita. Kalastellessamme merellä yhdessä ja pyydystellessämme samannäköisiä medusoja, kysyin hä- neltä miten niiden merkillinen sukupuolimuutoksensa oli selitettäväs- sä, ja eikö medusat, joiden munista polyypit nykyään kehittyvät, al- kujaan ole kehittyneet ruumiinrakennukseltaan yksinkertaisemmista polyypeistä? Tähän kysymykseen sain saman kärsivällisen vastauk- sen: "Ah, se on sangen hämärä asia! Emme tiedä niin mitään la- jien synnystä!"

Totuus lajien synnyn suureen arvoitukseen nähden oli siis Le- wes'in "yhtäläisyyden huomaamisessa". Kun ihmismieli käsittelee suurta tosiasiaain joukkoa ja huomaa joissakin niissä yhtäläisyyden silminnähtävästä eroavaisuudesta huolimatta, niin alkaa mieli "yh- täläisyyden huomaamisen" avulla järjestää tosiasioita ryhmiin yhtä- läisyyksiensä mukaan. Johdonmukaisen ajattelun kautta pääsemme silloin yksityisestä tapauksesta yleiseen lakiin — toisin sanoen, me voimme yleistyttää. Ja yleistyttämisen taito on ihmismielen korkein kyky, joka johtaa totuuteen sen korkeimmissa muodoissa.

Totuutta siis voimme lyhimmiten määritellä sen käsittämiseksi mikä on olemassa. Mutta tässä astuu kehitysoppi esille kuuluisan kreikkalaisen Herakleitoksen taikka hänen saksalaisen seuraajansa Hegel'in muodossa, ja sanoo: "Ei mitään ole olemassa, kaikki on tulemassa joksikin." Juuri tämä kehitysoppi se on, joka on hävittänyt "absoluuttisen" totuuden viimeisetkin jätteet. Kaikki totuus on suhteellista. Eilisen päivän totuus on tämän päivän valhe ja tämänpäiväinen totuus on huomispäivän valhe. Koko avaruus on, kuten kreikkalaiset sanoivat, muuttumistilassa; se mikä on, lakkaa olemasta hetken perästä.

Taantumuksellinen ihminen on sellainen, joka voipi nähdä ainoastaan totuuden jo edesmenneissä asioissa — mikä on ollut. Vanhoitlinen on sellainen, joka näkee vain totuuden nykyisyydessä — mikä on. Todellinen edistyksen tulisoihdun kantaja on se, jonka nero keksii olevissa oloissa tulevaisuuden kehitystilassa olevan siemenen; hän on totuuden löytänyt sen korkeimmassa muodossa: "Käsityksen siitä, mikä on tuleva."

Sopivaksi lopuksi tähän esitelmään lainaan pitkän ja loistavan lausunnon eräästä kirjasta nimeltä "The Kempton-Wace Letters", Jack Londonin ja Anna Strunskyn kirjoittama. Kirja on kirjoitettu vuoropuhelun muotoon materialistin ja idealistin välillä ja tässä lainauksessa kahdeksannesta luvusta on materialistilla puhevuoro:

"Te hyväksytte tulokset; minä etsin syitä. Te pysähdytte salaisuuden portille, jumaloitte ja olette tyytyväinen. Minä astun edelleen portin läpi, heitän ovet levälleen ja muovailen lain salaisuudelle, joka ei ole mikään salaisuus enää. Se on meidän tapamme. Te jumaloitte käsitettä, minä uskon tosiasiaan. Jos kivi putoaa, tuuli puhaltaa, ruoho ja kasvit versovat; jos elimetön luonto elostuu ja saapi tunnon ja toimii ja kuolee; jos on intohimoja ja kipua, unelmia ja pyrkimyksiä, äärimmäisyyden vilahduksia ja jumaluuden välähdyksiä — teidän asianne on joutua ihmettelyn valtaan ja ylistää sitä kauniilla laululla, mutta minun tehtäväkseni jääpi sen luokittaminen niin ja niin ja niin paljon keskenään sukua oleviksi ilmiöiksi, niin paljon vapaaksi ja niin paljon keskinäiseksi voiman ja aineen temmellykseksi selville saatavain luonnonlakien pakotuksesta.

"On kahdenlaisia ihmisiä: ihmettelijöitä ja toimivaisia; tunteilijoita ja ajattelijoita; tuntehikkaita ja järkeviä. Te nautitte elämästä tuntehikkaalla ihastuksella, minä ymmärryksen ihastuksella. Te tunnette että jokin on kaunista ja riemastuttavaa, minä koetan saada tie-

tää miksi jokin on kaunista ja riemastuttavaa. Te olette tyytyväinen että se on olemassa, välittämättä siitä miten se on olemaan joutunut; minä, saatuani tietooni, minkätähden, koetan toimia niin että meillä olisi enemmän kauniita ja riemastuttavia asioita. Elon kukostus, viehäytys ja hymyily on kaikki liian ihmeellistä teistä tietää; minusta se on ihmeellistä juuri sentakia että voisin saada sen tietooni.

“No niin, sehän on tuo vanha riita, joka ei tule ratkaistuksi enemmän teidän kuin minunkaan elämän päivinä. Minä olen järkevä, te olette haaveksiva — siinä kaikki. Te olette kauniimpi, minä hyödyllisempi; ja vaikka te ette sitä käsitä ettekä koskaan tule käsittämään, niin perustuvat te niinkuin teidän kauneutennekin minuun. Minä tulin maailmaan ennen teitä ja minä tein tien valmiiksi teille. Minä oli villipetojen metsästäjä, taistelija ihmisiä vastaan. Minä löysin tulen ja peitin alastomuuteni eläinten nahoilla. Minä rakensin viekkaita ansoja ja punoin puitten oksista ja pitkistä ruohoista, varvuista ja ruokoista katoksen ja kattoharjan. Minä veistelín nuolia ja keihäitä luusta ja piikivestä. Minä kaivoín raudan esiin maasta ja kynsin ensimmäisen pellon ja kylvin ensimmäisen siemenen. Minä annoin lain ja järjestyksen heimokunnilleni ja neuvoin sitä taistelemaan voimakkaasti ja viisaasti. Minä kehitin nuoret miehet vahvoiksi ja reippaiksi ja naiset heitä miellyttämään, ja minä hankin turvallisuutta naisille kun heidän sikiönsä syntyivät ja turvallisuutta sikiöille niiden voimistuessa vuosien mukaan.

Minä tein monta asiaa. Minun hikení, vereni ja työni on tehnyt mahdolliseksi sen etteivät kaikki ihmiset enää tarvitse kaiken aikaa metsästä, kalastaa ja taistella. Jokaisen ihmisen lihaksia ja aivoja ei enää tarvittu vatsan tarpeitten tyydyttämiseksi. Ja sitten vasta, kun hielläni, verelläni ja työlläni olin tehnyt tilaa, saavuitte maailmaan te, salaisuuden ja tietämättömien asioiden ylimmäinen pappi, laulujen laulaja, näkyjen näkijä.

“Ja minä annoin teille kunnian, annoin tilaa, ateriani ja valkeani ääressä. Lihosta annoin teille mureimman ja nahkoista pehmeimman. Tarvitseeko minun sanoakaan, että naisista otitte te ihanimmat? Ja te lauloitte kuolleitten ihmisten sieluista, kuolemattomuudesta, salatuista asioista ja kaiken ihmeellisyydestä; te lauloitte tuulen kuiskaavista äänistä, valon ja pimeyden salaisuuksista ja purojen lirinästä. Te puhuitte voimista, jotka panevat vedet nousemaan ja laskemaan, kiidättivät auringon näköpiiriin yli ja pidättivät tähdet rauhoillaan. Niin, ja te kiipesitte pilvien yläpuolelle ja loitte minulle taivaan valtakunnan.

Näitä kaikkia te teitte, mutta minä se olen, joka tein teidät, eläin teidät ja suojelin teitä. Sillä aikaa kun te uneksuitte ja lauloitte työskentelin minä raskaasti. Ja kun vaara uhkasi ja huudot kuuluivat yöllä ja naiset ja lapset pelosta tutisivat ja vahvat miehet murtuivat ja torvet kajahtelivat ja sotahuudot kaikuivat porteilla — silloin pakenitte alttarinne luo ja turhaan rukoilitte maan ja meren ja taivaan haltijoitanne. Ja minä? Minä vyötin nupteeni, sidoin haarniskan päälleni ja iskin taisteluriveissä; ja kuolin ehkä, niin että te ja naiset ja lapset saisitte elää.

“Ja rauhan aikana te menestyitte ja lihoitte. Mutta ainoastaan meidän, taistelumiesten, aivojen ja veren kautta olivat tällaiset rauhan ajat mahdollisia. Ja kun te vaurastuitte niin katselitte te ympärillenne ja näitte vain maailman kauneuden ja kuvittelitte vieläkin kauniimpaa. Ja ainoastaan minun takani tulivat mielikuvituksenne todellisiksi ja ihmeteoksia muodostui kivistä, vaskesta ja kalliista puustakin.

“Ja sillä aikaa, kun teidän otsanne oli kirkas ja näitte henkinäkyjä ja kohositte ajan ja paikan yläpuolelle ijaisyttä mitataksenne, toimin minä sekä järjen että käten töissä. Minä työskentelin aineen hallitsemiseksi, minä tutkin aikoja, vuoden vaiheita, maantuotteita ja tein maan hedelmälliseksi. Minä rakensin tiet, sillat ja aallonmurtajat, sain selville metallin salaisuudet ja alkuaineiden ominaisuudet. Pala palalta, vaivaloisesti, voitin ja panin valtani alle sokeat luonnonvoimat. Minä rakensin laivoja, joilla kuljin meriä pitkin ja aurinon laskun tuolla puolen löysin uusia maita. Minä voitoin toiset ihmiset. Järjestin kansakuntia, kudoin yhteen valtakuntia ja saavutin rauhan aikoja laajoille alueille.

“Ja rauhan taimet kukoistivat ja te lisäännytte monella tavalla. Te olitte pappeja, laulajia, tanssijoita ja soittoniekkvoja. Te puitte päähänpistonne väreihin, metalleihin ja marmorisiin. Te kirjoittelitte sankarirunoja ja rakkaudenlauluja — niin, aivan kuten tänäpäivänäkin teette. Ja minä myöskin lisäännyin. Minä karkoitin nälän kauas luotanne, pidin tulen ja miekan poissa asuntojenne läheltä ja tein palvelijanne kuuliaisiksi teille. Minä ratkaisin vaikeita kohtia hallitusjärjestelmässä ja laadin lain käytäntösystemejä. Minun työni tuloksina syntyi sivistysmuotoja ja sivistyslaitoksia. Te ylistitte niitä ja olitte orjina niiden alla, mutta minä olin niiden luoja ja muuttelija.

“Te jumaloitte käsitettä. Minä etsin itse asian ja lain asian takana. Minä olin työmies ja luoja ja vapahtaja. Te olitte tavanmukainen, traditioneihin sidottu. Te olitte aina täysivatsaisia ja tyytyväisiä ja te lauloitte olevaisista asioista. Teitä hallitsivat dogmit. Jos keskiajalla sanottiin että maa oli litteä, niin te lauloitte litteästä maailmasta ja tanssitte ja teitte pienet temppunne litteällä maalla. Ja te autoitte kun minua rautoihin kytkettiin ja tulella poltettiin kun tosiasiani ja keksimäni lait niiden takana dogmejanne järkyttivät. Danten rohkeinkaan mielikuviutus ei voinut keksiä aineellista helvettiä pahempaa. Milton ei voinut torjua päältäään Luciferiä ja helvettiä.

“Te olitte kauniimpi. Mutta minä olin en ainoastaan hyödyllisempi, vaan valmistin tienkin vielä suurempaan kauneuteen. Te ette välittäneet siitä. Teidän mielestänne oli sydän tunteiden asuinpaikka. Minä muodostelin verenkiertokulun. Te annoitte maailmalle suloutta ja intohimoja. Minä annoin teille lääkkeitä ja haavuritaidon. Teidän mielestänne olivat nälänhätä ja rutto kaitselemuksen tekoja, synninrangaistuksia; minä tein maailmasta vilja-aitan ja puhdistin sen kaupungit. Teidän mielestänne oli rahvas vain köyhiä hunnikolle joutuneita kurjia, jotka joko taivaassa palkittaisiin, taikka paistettaisiin helvetissä. Te ette voineet tarjota heille mitään maallista onnea taikka edes kunnollisia oloja. Tietysti ei, sillä olivathan kerjäläiset samoin kuin kuninkaankin Jumalan tahdosta. Mutta Minä murskasin kuninkaalliset etuoikeudet, syöksin alas valtaistuimet yksiltä ja nostin toiset jonkunverran loasta.

“Ei minun työni vielä ole valmis. Keksintöjeni ja huomioitteni ja järkevän töitteni kautta vedän ihmiset lähemmäksi toisiaan ja teen heidät sukulaisiksi. Ylösnosto on vasta alkanut. Ja siinä suuremmassa maailmassa, jota parhaillan teen, olen teitä kohtaan kuten olen aina ollut. Minä, joka olen luonut teidät ja vapauttanut teidät, annan teillekin tilaa ja suuremman vapauden. Ja, kuten ennenvanhaan, kun ensin tulitte luokseni ja tapasitte minut tekemässä karkeata maavallitustani, samoin edelleenkin tulemme riitelemään. Te olitte ja tulette edelleenkin olemaan aineen kammoksija, minä sen hallitsija. Te voitte nauraa minulle ja minun työlleni, mutta te ette tule olemaan poissa juhlasta eikä äänenne kuulumatta. Sillä, kun olen maapallon voittanut ja elementit vallannut ja tähdet vyöttänyt, silloin laulatte sankarirunon ihmisestä ja kuten ennenkin on se vain runo teoista, joita minä olen tehnyt.
